

Lars Fant

Den Store Dansklærers Tabte ære

Peter Harms Larsen: *Skriv sundere - en kritisk brugsbog for sygeplejersker om skriftlig kommunikation.* Teknisk forlag A/S, 1987. ISBN 87 571 0988 5.

Hvordan skal man udøve forskning, og på hvilken måde skal man fremlægge forskningsresultater? Peter Harms Larsen, lektor i dansk ved HHK's sprogakademiet, er gået ud til sygehusene og har indsamlet et korpus bestående af alle mulige slags materiale hvori sygeplejeverdenen afspejles, samt sat sig ned ved sit skrivebord og analyseret dette materiale. Det hidtil beskrevne må vel anses for en temmelig ukontroversiel måde at forske på; at præsentere resultaterne som Peter Harms Larsen har gjort det i sin bog "Skriv sundere", vil dog af mange opfattes som en ikke særligt ortodoks adfærd. Ganske vist findes der mange forskere der godt kunne finde på tanken at supplere deres artikler og afhandlinger med et eller andet indlæg af populærvidenskabelig art, men som førstehåndspublikation at fremlægge sin forskning i denne form, som en mellemting mellem lære- og debatbog, er vel næsten lidt suspekt. Eller hvad?

Alligevel respekterer forfatteren grundlæggende videnskabelige principper. Han har med stor omhu bygget sin bog op med henblik på samtidigt at formidle væsentlig erkendelse og at præcisere og indsnævre sit emne. Her gæbes der ikke over for meget. Det drejer sig for eksempel kun om skriftlig kommunikation, og der er kun tale om en begrænset del af hele den skriftlige produktion der foregår inden for sygeplejeverdenen, nemlig den hvor personalekategorien "sygeplejerske" er involveret. Hvad enten udgangspunktet er skrivelser fra administration til sygehuspersonale, patientinformationer eller artikler hentet fra tidskriftet "Sygeplejersken", så er analysen gjort ud fra sygeplejerskens synsvinkel, og ikke, for eksempel, ud fra lægernes, sygehjælpernes eller patienternes. Også der hvor der er tale om patienternes perspektiv, drejer det sig i virkeligheden om sygeplejerskenes indlevelse - eller manglende indlevelse - i patienternes situation, snarere end om patienternes egne oplevelser af sygeplejen.

Emnet er med andre ord klart defineret. Ligeså målgruppen: sygeplejersker. Ligeså anvendelsesområdet: uddannelse og efteruddan-

nelse af sygeplejersker, eventuelt også af andet sygehuspersonale. Ligeså formålet: at få de berørte til at kommunikere "bedre", i betydningen på en mere menneskelig og samtidigt mere formålstjenlig måde.

"Skriv sundere" udgør i sig selv et godt eksempel på mange af de anbefalinger som den indholder: gør klart for dig selv og for andre hvem det er du skriver til, tilpas dit sprog til de mennesker, prøv at leve dig ind i deres verden,... og vær ikke flov over at bruge manipulation for at opnå dine formål! Bogens opbygning er nemlig ikke så uskyldig som den ser ud. I det første kapitel, "Bureaukrat eller menneske", røres der ved noget som for den almindelige sygeplejerske må opleves som temmelig ukontroversielt, nemlig forholdet til den forhædte sygehusadministration og den beklagelige kendsgerning at sygeplejerskernes administrative arbejde bare ser ud til at vokse. I det følgende afsnit, "På patienternes præmisser", tales der om noget der allerede er mere følsomt: forholdet mellem sygeplejerske og patient, og det problematiske der ligger i at kunne og skulle leve sig ind i patienternes verden. I det tredje kapitel, "Fra sygeplejerske til sygeplejerske", kommer forfatteren så ind på de rigtigt varme karotoler. Her drejer det sig nemlig om sygeplejerskernes erhvervsrolle og gruppeidentitet, deres "professionelle jeg", som i vore dage bliver bebyrdet af flere og flere krav der skal leves op til. Sygeplejerskernes erhverv er jo på kort tid blevet flyttet adskillige trin op i det sociale hierarki, og deres uddannelse har fået en forskningsstiknytning og -overbygning. Hvem er man, hvor står man, og hvem skal man efterligne?

Denne opbygning, hvori det problematiske og kontroversielle introduceres lidt efter lidt og aldrig andet end i fordøjelig dosering, suppleres med håndfaste og beroligende anvendelsesinstruktioner.

Hvert kapitel afsluttes med en praktisk sammenfatning, der har overskriften "Altså derfor", og sammenfatningerne sammenfattes på bogens sidste side (under en overskrift som er identisk med bogens titel, det vil sige, "Skriv sundere" - med et antal bydemåder der giver udtryk for forfatterens anbefalinger. Læseren kan ikke andet end føle sig tryk. Så selvom der findes temmelig meget provokerende indhold i denne bog, så kan man ikke bebrejde forfatteren for at have præsenteret dette indhold på en særligt provokerende måde. Den valgte fremgangsmåde må anses for at være god nok og formålstjenlig i den forstand at den øger målgruppens parathed, at modtage budskabet.

Men Peter Harms Larsen er ikke bare en pragmatisk sprogbruger, han er også forsker i sproglig pragmatik. Bogens teoretisk mest cen-

trale afsnit finder vi på siderne, hvor forfatteren præsenterer og uddyber sit grundlæggende begrebspar videnssprog, erfaringsprog. Videnssproget er, ifølge forfatteren, det abstrakte, upersonlige, billedfattede og følelsesrensende akademiske skriftsprog. Dets model - og mest ekstreme repræsentant - er den akademiske afhandling. Erfaringssproget, på sin side, er kendetegnet ved at være konkret, personligt, billedrigt, sanseligt og følelsesladet. Modellen for erfaringsprog må søges inden for talesproget, i den mundtlige narrative genre der går ud på at fortælle om noget man personlig har oplevet, og hvis der findes nogen skriftlig typerepræsentant for erfaringssproget, så kunne det personlige brev være en god kandidat.

Ved hjælp af distinktionen videns-/erfaringsprog placerer forfatteren sproget i dets sociale og sociologiske dimension. Når vi vælger et sprogligt register der indeholder visse bestemte udtryksmåder, så vælger vi samtidigt en holdning over for tingene og vore modtagere. Og når man lærer videnssprog, så "køber" man også en meget speciel holdning til verden: kun at tage højde for - og i sidste række kun at se og opfatte - det generelle og abstrakte. Bortset fra de utvivlsomt store fordele som denne holdning i givne sammenhænge kan indebære, så er den også problematisk, idet den får os til at se bort fra en stor del af virkeligheden, at opfatte mindre, at anskue tingene mere indsnævret end tidligere. Og man tilegner sig desuden en ganske bestemt holdning til selve sproget og dets brugere: det der ikke bliver udtrykt på videnssprog er useriøst og behøver ikke at tag-es alvorligt. Det kan næppe komme som den store overraskelse at mange mennesker - især, naturligt nok, blandt dem som det af en eller anden grund ikke er lykkedes at tilegne sig videnssproget, og som derfor ikke føler sig forpligtet til at være solidariske hermed - har den mere eller mindre udtrykte holdning at al akademisk uddannelse har en fordummende virkning, og at jo højere eksamen et menneske har, desto mindre vidende er det menneske i virkeligheden. Yderlighedspositionen på denne omvendte klogskabsskala hedder - professor!

Foruden at Peter Harms Larsen gør brug af det sociologiske perspektiv, inddrager han også psykologisk teori. Han udmønter begrebet "den Store Dansklerer", som er lig med summen af de forventninger man (som dansker har til sit skriftsprog. Det er den Store Dansklerer der opfordrer os til at bruge videnssproget, men for hvem det ikke altid lykkes at bibringe os dette. Han giver ganske vist løfter om en glimrende karriere til dem af os som han har fremgang med. Men burde han ikke være lidt flov over at der er så forholdsvis få af os der bliver som han ønsker? Og burde han ikke have lidt

dårlig samvittighed over at gøre folk til sådanne bedrøvelige lyttere og samtalepartnere? Lad os i hvert fald håbe at læsningen af Peter Harms' bog indgyder denne dårlige samvittighed hos ham!

"Skriv sunder" er en bog som både i sit sprog og i sin opbygning samtidigt er original (især med henblik på genreblandingen) og uproblematisk (idet den er nem at læse, og idet den beske medicin, når som helst den optræder, altid blandes med en god portion sukker). Hvad så med selve indholdet? Måske er det mindre originalt end for men - man har set tidligere eksempler på lignende problemstillinger. Men bogens indhold er sandelig hverken uproblematisk eller uprovokerende. På trods af den beroligende atmosfære som bogen formidler, står læseren tilbage med en række spørgsmål til hvilke der ikke findes nogen givne svar, og som gør ondt: Er videnssproget noget vi kan leve uden (med mindre vort formål er at rapportere om videnskab til videnskabsmænd), eller fylder det væsentlige samfundsbevarende funktioner, som vi ikke er - end mindre ønsker at være - bevidst om? Og hvis skolen ikke længere kunne bruge vidensproget til at sortere folk, hvad ville der så ske? Og hvor langt kan man egentlig komme med de forbedringer som forfatteren foreslår, og de reformer som han antyder? Er forfatteren en idealistisk og naiv sprogreformist? Eller måske en revolutionær lingvist i reformistiske færelæder?

En af bogens store fortjenester er i hvert fald at den Store Dansk lærer bliver afsløret i sin nøgenhed og frataget en del af sin falske hæder og ære. Og det med et smil, af en godmodig "lille" dansklærer, som det med ønskværdig tydelighed lykkes at demonstrere sin pædagogiske evne. Peter Harms Larsen ville i princippet lige så godt med det samme udgangsmateriale have kunne skrevet en afhandling med titlen "Videnssprog og erfaringsprog en undersøgelse af sygeplejerskers kommunikation i skrift". I stedet har han valgt at udgive denne sproglige "brugsbog" med det udtrykkelige formål at den skal kunne anvendes i uddannelsen og efteruddannelsen af sygehuspersonale. Det valg er ingen tilfældighed. For Peter Harms Larsen har det vigtigste åbenbart været at se sine teorier omsat i praksis. Blandt andet ved at skrive om erfaringsprog, ikke på videnssprog men på erfaringsprog.